

BİTKİLERLE TEDAVİ

“Her derdin bir bitkisel devası vardır.”

PLINIUS

Prof.Dr. Ekrem SEZİK

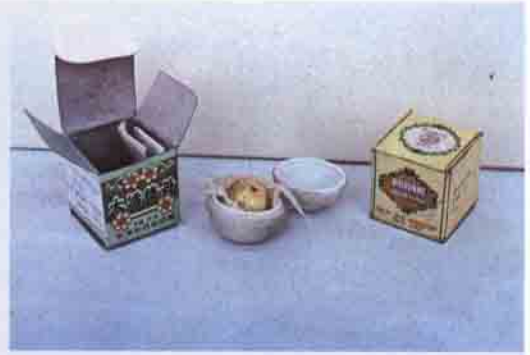
Dünya üzerinde 750.000-1.000.000 arasında bitki türünün bulunduğu tahmin edilmektedir. Bunlardan henüz 500.000 kadarı isimlendirilmiştir. Her yıl 2000 civarında yeni bitki türü bulunmakta ve isimlendirilmektedir. Bitkiler insanoğlu tarafından önce gıda olarak, daha sonra tedavi amacı ile kullanılmaya başlanmıştır.

Tedavi amacı ile kullanılan bitkilerin miktarı eski çağlardan beri devamlı artış göstermektedir. Mezopotamya medeniyeti döneminde 250, Grekler'de 600, Arap-Fars medeniyetinde 4.000 civarında bitkinin tedavide kullanıldığı bilinmektedir. Ondokuzuncu asrın başlarında ise, bu rakam 19.000'e çıkmıştır. Halen değişik ülkelerde halk ilacı olarak kullanılan bitkiler de dahil edilirse 80-100.000 civarında bitkinin tedavi amacı ile kullanılmakta olması gerektiği ileri sürülmektedir.

Yaklaşık 2000 yıl önce yaşamış olan büyük tabiat bilgini ve yazarı Caius-Secundus PLINIUS'un, "Her derdin bir bitkisel devası vardır" şeklindeki sözü hâlâ geçerliliğini sürdürmektedir. İnsanoğlu, binlerce yıldır hastalıklarına karşı bitkileri değişik şekillerde kullanmış ve yeni kullanış şekillerini araştırmaktadır.

Pakistan'da piyasada bulunan bazı bitkisel ilaçlar (şurup vs.).

Geleneksel Çin ilaçlarının değişik formları.

Son yıllarda "tabiata dönüş" akımı, bitkilerin ilaç olarak bilhassa Avrupa'da yaygın bir şekilde kullanılmasını sağlamıştır. Diğer taraftan, dünyanın büyük bir kısmında, yüzlerce yıldır, bitkiler en önemli şifa kaynağını meydana getirmişlerdir.

Değişik ülkelerdeki insanlar, bitkileri doğrudan veya preparatları halinde hekim tavsiyesi ile veya atalarından gördükleri gibi muhtelif hastalıkların tedavisinde kullanmış ve kullanmaktadırlar.

Dünya Sağlık Teşkilatı (WHO) yeryüzünde 4 milyar civarında insanın, yani dünya nüfusunun yaklaşık % 80'inin sadece bitkisel ilaçlarla tedavi olduğunu bildirmektedir.

Bitkisel ilaçlarla tedavinin dünyada ne durumda olduğunu bu ve gelecek sayıdaki yazılarımızla sizlere kısaca anlatacağız. Bu yazımızda, Uzak Doğu'dan başlayıp önemli ülkelerdeki durumu Orta Doğu'ya kadar genel hatlarıyla inceleyeceğiz.

Geleneksel Çin tıbbı, "bitkisel ilaçlarla tedavi" esasına dayanır. Bu gün, Çin'de Batı tipi tıp da geçerlidir. Ama, hemen her hastalık geleneksel Çin ilaçları, yani bitkisel ilaçlarla tedavi edilmektedir. Bu konuda birkaç rakam verelim: Çin'de sadece geleneksel Çin tıbbını uygulayan 324.000 hekim ve 1179 has tahane bulunmakta ve 1986 yılında piyasada 6499 geleneksel Çin tıbbı müstahzarı ruhsatlı olarak sa-

Sarımsak hapı (Singapur) üstte.

Ginseng kökü, kökten hazırlanmış ampul ve çözünen çay preparatı (Kore) yanda.

ılmaktaydı. Son yıllarda, pek çok Çin ilacı, Batı ülkelerinde izinli, ülkemizde ise kaçak olarak satılmaya başlanmıştır. Geleneksel Çin ilaçlarının, Çin'de çok sayıdaki araştırma enstitüsünde modern yöntemler kullanılarak etki ve kimyasal yapıları araştırılmaktadır. Bu çalışmalarla son derece ilgi çekici sonuçlara ulaşılmıştır. Batılı araştırmacılar, önceleri bu ilaçları hafife almışlardır. Daha sonra bu ilaçlar, onların da ilgisini çekmiş ve değişik çalışmalar yapmaya başlamışlardır.

Japonya'da modern tıbbın yanında, bitkilerle tedaviye dayanan geleneksel Çin, Kore ve Japon tedavi sistemleri, yaygın bir şekilde uygulanmaktadır. Geleneksel Japon tıbbında (KAMPO) pek çok bitkisel ilaç kullanılmaktadır. Bunlardan birini örnek olarak vereceğiz. Şöyle ki, meyan kökü geleneksel Japon tıbbında çok kullanılır. Sadece meyan kökü bulunan KAMPO ilacına, "kanzo" adı verilmektedir; "şosaiko-to" ve "ninjin-to" adı verilen kampo ilaçlarında da meyan kökü bulunmaktadır. Bu ilaçların etkileri modern yöntemlerle araştırılırken, bu ilaçlar HIV (Human immune deficiency virus) taşıyan 9 hastaya verilmiş, bu kişilerin kanlarındaki lenfosit sayısında artış görülmüştür. HIV, lenfositleri tahrip eder; dolayısıyla HIV taşıyanlarda, lenfosit sayısında azalma görülür. Bu ilaçlar ve dolayısıyla meyan kökü, lenfosit artışını sağlamaktadırlar. Bu bulgu, bu ilaçların AIDS hastalığına karşı kullanılabileceği fikrini vermiş ve 1987 yılında Japonya'da yapılan bir tıp kongresinde "kanzo"nun, AIDS virüsü taşıyanları bu

hastalığa yakalanmaktan koruyabileceğini gösteren bir bildiri sunulmuştur. Tabii bu bilgidен, meyanın AIDS'e karşı kesin etkili bir ilaç olduğu sonucu çıkarılmamalıdır. Ama, eski ilaçların üzerinde yeni araştırmalar yapıldığı takdirde eski kullanılışlarını açıklayabilecek ve hatta yeni kullanılışlara ulaşılacaktır.

Japonya, bitkisel ilaç yapımında kullanılmak üzere takriben 60 milyon dolarlık tıbbi bitki ithal etmektedir. Sanırım, Kore'nin bitkilerle tedavideki yerini son yıllarda değişik ülkelerde yaygın bir şekilde kullanılmaya başlayan "ginseng" örneğini vererek hatırlatmak yeterli olacak. Bu, drog Panax ginseng bitkisinin kurutulmuş kökleridir. Bitki, Güney Kore'de devlet üretme çiftliklerinde yetiştirilmekte ve modern tesislerde işlenerek değişik preparatları (ekstre, granül, toz, şurup, kapsül, tablet, enjektabl preparat gibi) halinde 60 kadar ülkeye ihraç edilmektedir. Bilindiği gibi ginseng, merkezî sinir sistemi rahatsızlıkları, sindirim sistemi hastalıkları ve bazı metabolizma bozukluklarının tedavisinde kullanılmaktadır.

Çin-Hindi yarımadasında bitkisel ilaçlar, hem halk ilacı hem de değişik geleneksel tıp sistemlerinin gereği olarak yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Yüzölçümü sadece 584 km² olan Singapur, bitkisel ilaçların üretildiği önemli bir merkezdir. Küçük, hiçbir tıbbi bitki kaynağı olmayan bu ülke, yılda yaklaşık 35 milyon dolarlık bitkisel ilaç ihraç etmektedir. Tabii, ülke içinde önemli miktarda bitkisel ilaç tüketimi de bulunmaktadır.

ROBOTLAR DOLAMBAÇLI YOLLARDA RAHATLIKLA YÜRÜYORLAR

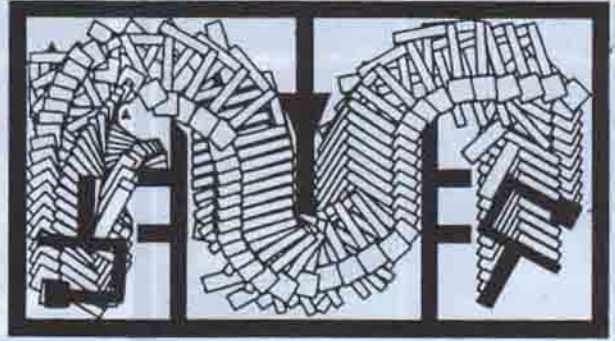
Amerikalı iki bilgisayar uzmanı, donanımı karışık olan fabrika vb. yerlerde yolu kolaylıkla bulabilecek endüstriyel robotları yönlendiren bir program geliştirdiler.

Bir süre önce Dallas'taki "Bilgisayar Grafikleri" adlı konferansta robotun karışık, eğri bûğrû yolları içeren 3 odalı bir dairede büyük bir piyanoyla oldukça rahat bir şekilde yolu bulunduğunu gösterdiler.

Mark Reichert ve Ithaca (Newyork) Cornell Üniversitesi'nden Jed Lergyel şöyle diyorlar: Bu teknik, bir robotun otomatik olarak önündeki engellere çarpmadan doğruca yolu izlemesini sağlar.

Aynı zamanda, bu tekniğin, bilgisayarın şu anda saatlerce hatta günlerce çözebildiği problemleri birkaç saniyede çözeceğini ifade ediyorlar. Reichert, bu teknik aynı zamanda şu andaki bilgisayar donanımıyla çalışma olanağına sahiptir, diyor.

Reichert, bu tekniğin çok basit ve tanımlanmasının çok kolay olduğunu söylüyor. Reichert, işe robotun etrafını ekrana geçirebilecek şekilde düzenleyerek başladı. Robotu parçalara ayırdı. Aynı zamanda bu parçalara 3 boyutlu, engel taşıyıp taşımadığının da belli olduğu binlerce hücre yer-

Şekilde robotun dolambaçlı yolu nasıl çizdiği görülmüyor.

leştirdi. Daha sonra, programa başlangıç ve bitiş noktasını yazdı. Bu donatımla bir robotun yapısını taşıyan program yönlerini çözmeye başladı.

Her bir hücre bir diğerine bitişik olarak, 1,2,3 şeklinde hedef noktasına kadar numaralanır. Engel taşıyan hücreler devre dışı bırakılıyor. Program işleyince, önce hedef numara aranır ve başa doğru numaralar küçülür ve böylece hedeften başa metoduyla tüm numaralar bitiren yoldaki engellere çarpmadan yol aranır.

Oysa daha önceki metotlar, birçok önemli matematiksel bağıntıyı kullanmalarına rağmen uzun sürede gerçekleşiyordu. Uzmanlar, hücre elektelerini, mümkün olduğunca büyük olması halinde problemlerin bu teknikle 1 sn'den daha kısa bir sürede çözümlenebileceğini ileri sürüyorlar.

New Scientist'ten çev.: Mehmet GENÇ

Bitkisel ilaç dolu eczane vitrini (Japonya).

Hindistan'da modern tıp sisteminin yanında Yunani* (Müslüman Tıp Sistemi) ve Hindü tıp sistemleri (Ayurveda ve Sıdha) devlet tarafından tasvip görmekte ve desteklenmektedir. Devlet, geleneksel tıp hekimlerini yetiştirmek üzere 90 Ayurveda, 10 Yunani ve 1 Sıdha tıp okulu açmıştır. Hindistan'da bu okullardan mezun 50.000 hekim bulunmaktadır.

Bu okullarda eğitim görmemiş, fakat pratikten yetişip hekimlik yapan ve tıp odalarına kayıtlı 150.000 civarında pratisyen hekim de tedavi yapmaktadır. Bu hekimler de uyguladıkları sistem gereği bitkisel ilaçları kullanmaktadırlar.

Pakistan'da da durum Hindistan'a benzerdir. Modern tıbbın yanında Yunani tıp da geçerlidir. Ülkede 40.000 kadar diplomalı "Hakim" (Yunani tıp hekimlerine verilen isim) mesleklerini yapmaktadır. Piyasada 600 civarında bitkisel ilaç ruhsatlı olarak satılmaktadır.

Arap ülkelerinde de İslâm tıbbından kalma geniş bir bitkisel ilaç kullanımı kültürü vardır. Hatta Kuveyt'te İslâmî tıp tedavilerini inceleyen büyük bir araştırma enstitüsü kurulmuştur.

Yukarıda verilen kısa bilgiler bile, ülkemizin doğusunda kalan ülkelerin büyük kısmında, bitkilerin ilaç olarak ne kadar yaygın bir şekilde kullanıldığını göstermeye yeter sanırım.

* İslâmî tıbbın eski Grek tıbbı ile karışımı olan bir tıp sistemi.